

Герасимчук В.Г.

здобувач вищої освіти 3 рівня (PhD)

Вінницький національний аграрний університет

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9438-9760>

Herasymchuk Vasyi

Third-Level Higher Education Applicant (Ph.D. Degree Applicant)

Vinnytsia National Agrarian University

ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО В СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP IN THE STRATEGY FOR RURAL DEVELOPMENT

У дослідженні проаналізовано механізм державно-приватного партнерства (далі – ДПП), особливості його використання у світовій практиці та в Україні. Обґрунтовано доцільність розвитку партнерських відносин між державою та бізнесом. Виявлено основні чинники, що спричиняють негативний вплив на успішність реалізації проєктів ДПП в аграрній сфері. Активізація використання інструменту державно-приватного партнерства в сучасних умовах ускладнена наявністю існуючих загроз та викликів в економічному середовищі, провокує їх зростання, що стримує потенційних приватних партнерів до такої співпраці. Доведено, що впровадження проєктів ДПП сприяє ефективному управлінню об'єктами державної та комунальної власності, створенню умов для використання новітніх технологій та інновацій тощо. Висока ефективність механізму ДПП необхідна для розв'язання важливих соціально-економічних проблем розвитку сільських територій через об'єднання ресурсів державного й приватного секторів.

Ключові слова: державно-приватне партнерство (ДПП), сільські території, сільська економіка, державна політика, стратегія, стратегія розвитку, інвестиції, зелений туризм.

The study examines the mechanism of public-private partnership (PPP), its implementation in global practice, and its application in Ukraine. The importance of PPP in addressing socio-economic challenges in rural areas is substantiated, emphasizing the need for sustainable rural development strategies. The research highlights the existing problems hindering rural development in Ukraine, such as underdeveloped infrastructure, weak rural economy, social issues, environmental challenges, and demographic decline. These factors pose significant threats to national interests, particularly in ensuring food security at both national and global levels. The paper identifies the key factors that negatively impact the successful implementation of PPP projects in the agricultural sector. These include insufficient investment attractiveness of rural areas, lack of state support, and legislative barriers that limit the involvement of private partners. The study demonstrates that the effective implementation of PPP projects contributes to the efficient management of state and municipal property, fosters the introduction of modern technologies and innovations, and creates new employment opportunities. Furthermore, the paper discusses the necessity of a comprehensive state policy for rural development that integrates public and private resources. The successful realization of PPP initiatives requires overcoming legislative, political, economic, and institutional barriers that currently hinder their widespread adoption. The research emphasizes the role of PPP in revitalizing rural communities, improving the standard of living, and preserving natural resources for future generations. The analysis of international experience demonstrates that PPP is a promising tool for regional and local economic growth. However, the research notes that Ukraine's legal and economic environment requires significant improvement to facilitate PPP expansion in the agricultural sector. The study concludes that the activation of PPP mechanisms is crucial for ensuring the sustainable development of rural areas in Ukraine. To achieve this, it is necessary to enhance institutional capacity, create favorable investment conditions, and establish transparent mechanisms for public-private cooperation. Addressing these challenges will allow for the effective mobilization of resources and the realization of projects that benefit both the public and private sectors.

Keywords: public-private partnership (PPP), rural areas, rural economy, state policy, strategy, development strategy, investments, green tourism.

Постановка проблеми. Сталому розвитку сільських територій України перешкоджають недостатня інфраструктура, слабка сільська економіка, соціальні проблеми, екологічні виклики та демографічна криза.

Тому одним із найважливіших завдань для вирішення соціально-економічних проблем в Україні є розвиток сільських територій. Вирішення цього завдання можливе у випадку врахування можливостей економічного

потенціалу сільських територій та підтримки державою його ефективної реалізації.

Поглиблення в сільській місцевості кризових явищ та занепад в економічній, демографічній, екологічній та духовній сферах є загрозою інтересам держави в контексті визначальної ролі саме сільських територій у забезпеченні продовольчої безпеки як на національному так і на світовому рівні. Тому проблемні питання забезпечення сталого розвитку сільських територій в Україні набувають все більшої ваги і потребують комплексного формування дієвої державної політики у цій сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питанню розвитку ДПП присвячено багато уваги у працях дослідників, а саме: Б. Байда та О. Карий досліджували особливості розвитку потенціалу сільського господарства [1]; Н. Усата – розвиток сільських територій в Україні на засадах ДПП [2]; І. Косач – концептуальні засади розробки стратегії розвитку ДПП в АПК України та особливості формування інтеграційних підприємницьких агропромислових структур на засадах ДПП; І. Литвинчук, К. Самойленко – інституціональне забезпечення розвитку публічно-приватного партнерства у сфері інноваційного розвитку аграрної економіки; М. Забаштанський та Ю. Євтушенко – механізм розвитку ДПП в Україні [7]; А. Швець – ДПП як інструмент післявоєнного відновлення та розвитку економіки України [8]. Разом з тим, залишаються не повністю розкритими питання активізації механізму ДПП в умовах розвитку інвестиційної привабливості сільських територій.

Формулювання завдання дослідження. Метою статті є аналіз особливостей державно-приватного партнерства та можливості його використання для розвитку сільських територій. Зокрема як інструмент залучення інвестицій та виконання стратегії розвитку сільських територій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток сільського господарства є частиною загальної стратегії розвитку сільських територій і має враховувати соціокультурні і особливості сільських громад (традиції, звичаї, цінності та спосіб життя), бути спрямований на покращення життя людей, які живуть у сільській місцевості (створення робочих місць, підвищення доходів, покращення доступу до освіти та охорони здоров'я). Комплексний підхід до розвитку сільського господарства дасть змогу досягти сталого розвитку сільських територій, покращити життя

людей, які там живуть, і зберегти природні ресурси для майбутніх поколінь [1, с. 40].

Враховуючи проблеми розвитку сільських територій в Україні, зокрема, обмеженість фінансових ресурсів, постає питання використання партнерства як особливої форми співробітництва з питань вирішення нагальних проблем села та сільських територій. Залучення інвестицій на розвиток сільських територій та використання довгострокових відносин з приватними партнерами є вкрай необхідним в умовах реалії сьогодення. Для відновлення життя в сільській місцевості і модернізації сільської економіки необхідний інвестиційні ресурси бізнесу, громад, держави.

Вирішення низки соціально-економічних проблем аграрної сфери України є неможливим без побудови партнерських відносин та налагодження конструктивного діалогу між державою і приватним бізнесом. Формування партнерських моделей взаємовідносин відкриває нові можливості та забезпечує певні вигоди для учасників угоди [2].

Світовий досвід показує, що державно-приватне партнерство (далі – ДПП) є одним із перспективних механізмів економічного та соціального розвитку на регіональному і місцевому рівнях, що передбачає довгострокову співпрацю між учасниками шляхом мобілізації їх ресурсів та справедливого розподілу можливих ризиків для реалізації інвестиційних проектів.

Співпраця між державним і приватним секторами має давні традиції в багатьох країнах світу (таблиця 1).

Аналізуючи процеси розвитку ДПП в зарубіжних країнах, можна зробити такі узагальнюючі висновки щодо відповідного фінансового механізму:

- масштабність виконання проектів;
- фінансова, інформаційна, технічна підтримка державних та місцевих органів влади, також від Європейської комісії у сприянні реалізації проектів;
- чітка визначеність пріоритетів розвитку;
- взаємна вигідність та перспективність реалізації проектів розвитку конкретної адміністративної одиниці;
- наявність окремих проблем щодо координації проектів [4].

Для України ДПП є відносно новим соціально-економічним явищем, оскільки воно офіційно запроваджено лише в 2010 році Законом України «Про державно-приватне партнерство» [5].

Державно-приватне партнерство являє собою рівноправне та взаємовигідне співробітництво між держа-

Таблиця 1

Поширення ДПП у практиці зарубіжних країн

Країни	Сектори, в яких впроваджуються ДПП
Фінляндія	Дорожні концесії (тіньове мито). Школи і вища освіта
Франція	Концесії на спорудження автомагістралей (реальне мито). Концесії на водопостачання
Ірландія	Транспорт, освіта, водопостачання, управління відходами
Італія	Лікарні, транспорт, управління відходами
Нідерланди	Водопостачання, швидкісні залізничні магістралі
Португалія	Аеропорти, дорожні концесії (тіньове мито)
Японія	Охорона здоров'я, житло, інформаційні технології та транспорт на регіональному рівні
Австралія	Дороги (Мельбурн), лікарні (штати Вікторія та Новий Південний Вельс), в'язниці (штати Вікторія та Західна Австралія)

Джерело: сформовано на основі [3]

вою, територіальними громадами (в особі відповідних органів державної влади чи місцевого самоврядування) та приватними інвесторами у межах реалізації проєктів, спрямованих на вирішення важливих для території соціально-економічних проблем. зростання зацікавленості держави у розвитку дпп пов'язане з його перевагами щодо залучення ресурсів (у першу чергу фінансових та інвестиційних). Поява приватного інвестора забезпечує більш ефективне використання фінансового ресурсу на стадії реалізації проєкту та здатна підвищити дохідність об'єктів у ході їх подальшої експлуатації [6].

Державно-приватне управління (як невід'ємна складова механізму ДПП) є поширеним явищем у світовій практиці господарювання та вважається більш ефективним, ніж суто державне, приклади чого можна знайти у багатьох країнах. Основними формами, у яких реалізуються проєкти ДПП, є концесія, оренда державного майна, лізинг, угода про розподіл продукції, договір управління державним майном та договір про спільну діяльність, а найчастіше у світовій практиці використовуються концесія, оренда та лізинг.

Законом України «Про державно-приватне партнерство» [5] унормовуються базові положення ДПП, що відповідають сучасним європейським правовим орієнтирам. Закон визначає, що проєкти ДПП повинні відповідати таким основним критеріям:

- мати довготривалий характер (понад 5 років);
- передбачати передачу приватному партнеру частини ризиків у процесі реалізації проєктів;
- мати вищі техніко-економічні показники ефективності, ніж у разі реалізації без участі приватного партнера.

Разом з тим виділяють проблеми використання механізму ДПП (рис.1).

Аналізуючи пріоритетні напрямки використання механізму ДПП в Україні (побудова нових та реконструкція старих автомобільних доріг на умовах концесії; розвиток об'єктів сфери житлового-комунального господарства; геологічна розвідка родовищ та видобуток корисних копалин та Реалізація спільних проєктів у гуманітарній сфері) слід відмітити, що Законом України «Про державно-приватне партнерство» [5] передбачено сфери застосування ДПП, серед яких агропромисловий комплекс як основа розвитку сільських територій, окремо не виділяється, а зазначено про можливість його впровадження в інших сферах, крім видів господарської діяльності, які дозволено здійснювати виключно державним підприємствам, установам та організаціям. Тобто, практика використання механізму ДПП в АПК є обмеженою, кількість реалізованих проєктів мінімальна, а їх ефективність є низькою через відсутність сприятливого правового та економічного середовища для ведення бізнесу.

Найбільш серйозною перешкодою щодо реалізації проєктів ДПП є загальний стан інституційного середовища, в якому приватному партнеру доводиться реалізовувати проєкти ДПП та незавершеність формування інституційного механізму, здатного системно сприяти розробленню науково обґрунтованої мережі проєктів ДПП і здійснювати моніторинг їх реалізації протягом періоду їх життєвих циклів. До основних перешкод успішної партнерської взаємодії держави та бізнесу належать (рис. 2).

Наявна в Україні законодавча система та стан інвестиційного середовища не сприяють розвитку та використанню повною мірою потенціалу ДПП, зокрема на сільських територіях.

Повномасштабна військова агресія РФ призвела до кардинальної зміни всіх процесів соціально-економіч-

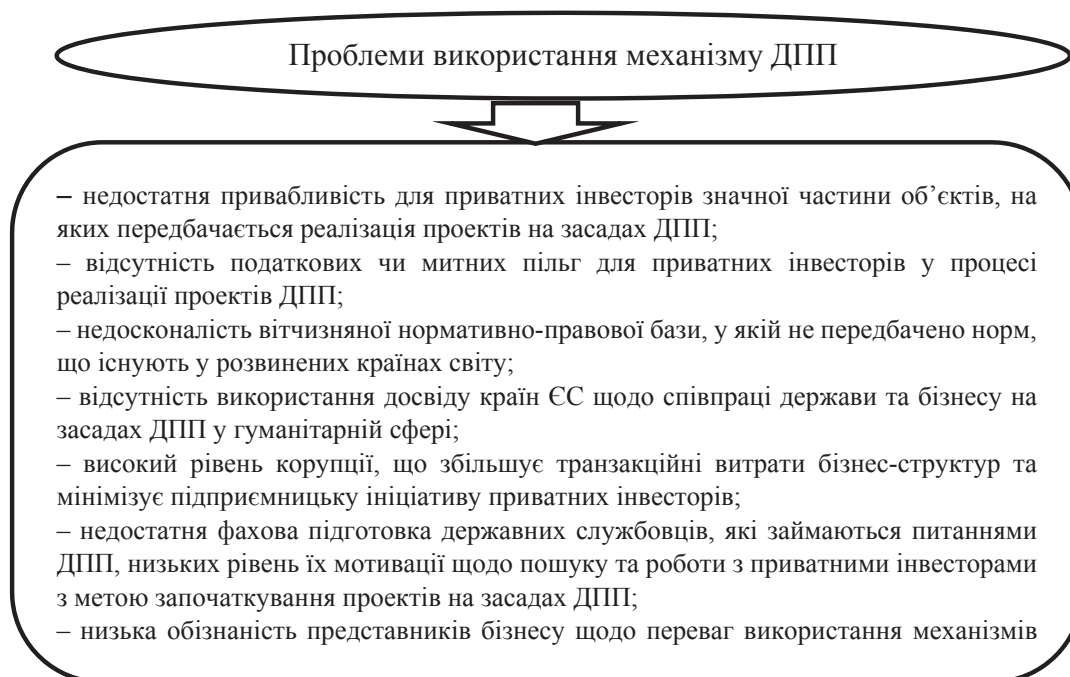

Рис. 1. Системні проблеми використання механізму ДПП на місцевому і регіональному рівні

Джерело: сформовано на основі [4; 5]

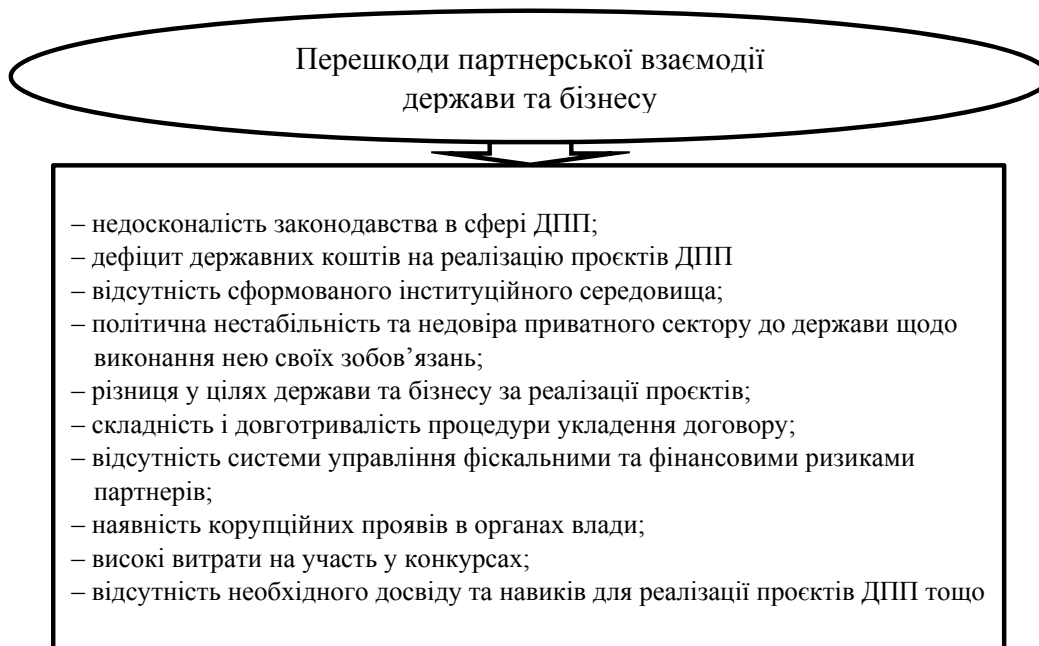

Рис. 2. Перешкоди партнерської взаємодії держави та бізнесу в Україні

Джерело: складено автором на основі [2; 4; 8]

ного життя суспільства, спричинила зміну векторів та пріоритетів подальшого розвитку національної економіки. Збереження життя населення країни, забезпечення мінімально необхідних потреб його існування, а також необхідність гарантування суверенітету нашої країни набули першочергового значення, а отже суттєво збільшили відповідальність саме державних інституцій. За цих умов роль держави та її інституцій набуває ключового визначального значення, синергетична взаємодія яких дозволить сформувавши необхідні передумови для збереження країни та її населення [7]. Тому важливим аспектом стає пристосування фінансового механізму до нових викликів, а також посилення державно-приватного партнерства як дієвого інструменту соціально-економічного розвитку, що нині є одним із головних завдань України.

На нашу думку, під фінансовим механізмом державно-приватного партнерства слід розуміти систему побудови взаємовідних для всіх учасників (громад, органів державної влади та приватних партнерів) відносин, з приводу забезпечення фінансовими ресурсами реалізацію спільних проєктів з метою вирішення проблемних питань розвитку сільських територій та забезпечення формування умов результативного функціонування сільської економіки, регіональної та національної економіки загалом.

Активізація використання інструменту державно-приватного партнерства в сучасних умовах ускладнена наявністю існуючих загроз та викликів в економічному середовищі, провокує їх зростання, що стримує потенційних приватних партнерів до такої співпраці. Рівень залученості та зацікавленості приватного сектору в державно-приватному партнерстві залежить від специфіки різних сфер суспільної інфраструктури, зокрема їхньої капіталомісткості, ризиковості та технологічної складності.

В Україні фінансування державно-приватного партнерства може здійснюватися за рахунок приватних інвестицій, залучених коштів у встановленому порядку, бюджетних ресурсів державного та місцевих рівнів, а також інших джерел, дозволених законодавством.

Для держави головна перевага такого співробітництва полягає у можливості реалізації важливих проєктів, які через високу вартість та обмеженість бюджетних ресурсів могли б залишатися нездійсненими протягом тривалого часу. Водночас приватний бізнес отримує низку стимулів, зокрема державну підтримку у вигляді податкових пільг, спрощення регуляторних обмежень, доступ до державного фінансування, інтелектуальних розробок (наприклад, результатів наукових досліджень) та інфраструктури, що перебуває у державній або комунальній власності.

В умовах післявоєнного відновлення України, особливо в контексті відбудови зруйнованої інфраструктури, важливо визначити оптимальні моделі співпраці, які сприятимуть швидкій реалізації проєктів, стимулюванню регіонального розвитку, підвищенню соціально-економічної ефективності, скороченню інвестиційних витрат та раціональному використанню фінансових ресурсів, у тому числі міжнародної допомоги. Відповідно до статті 4 Закону України «Про державно-приватне партнерство» [5] однією із сфер застосування державно-приватного партнерства, окрім інших є туризм, відпочинок, рекреація, культура та спорт.

Серед найбільших переваг розвитку сільського зеленого туризму є економічний розвиток, соціальний розвиток та екологічні переваги.

В Україні найбільш розвиненим у сфері надання послуг сільського туризму є регіон Українських Карпат, який розташований у межах чотирьох адміністративних областей: Закарпатської, Івано-Франківської,

Львівської та Чернівецької. Особливостями цього регіону є мальовничі краєвиди, чисте гірське повітря, річки, ліси, безліч мінеральних джерел та історичних пам'яток. Самобутність природи Карпат та багата духовна спадщина приваблюють туристів, що, своєю чергою, заохочує сільське населення до здійснення підприємницької діяльності у сфері сільського туризму. Разом з тим і інші регіони мають невикористаний туристичний потенціал розвитку сільських територій, який слід розвивати, зокрема через використання ДПП.

Необхідними кроками для активізації розвитку туризму на сільських територіях є:

- пропозиції туристичних послуг на сільських територіях мають бути детально визначені і однаково вимі для споживачів;
- вивчення потреб споживачів з метою забезпечення сільському туризму;
- чітка ідентифікація туристичного продукту та доступність споживача;
- можливості організації мережі продажу туристичного продукту з метою висвітлення туристичної пропозиції сільської території;

– підвищення якісного рівня туристичного продукту.

Розвиток сільського туризму може стати важливим кроком до подолання наявних проблем сільських територій, залучаючи інвестиції, створюючи робочі місця та зберігаючи культурну спадщину.

Висновки. Ефективність ДПП як форми співпраці між державою та бізнесом підтверджена досвідом багатьох країн світу. Важливо розвивати цей механізм і в Україні для вирішення ключових соціально-економічних завдань, зокрема відродження сільських територій. Для цього необхідно подолати ряд законодавчих, політичних, економічних та інституційних перешкод, які обмежують розвиток і поширення ДПП. Усунення цих бар'єрів сприятиме розширенню можливостей партнерства у сфері агропромислового виробництва та розвитку сільських громад. Висока ефективність такого підходу можлива лише за умови, що держава забезпечить інвесторам необхідну підтримку, створить сприятливі умови для капіталовкладень та гарантує безпеку приватних інвестицій у розвиток сільських територій.

Список використаних джерел:

1. Карий О.І., Байда Б.Ф. Особливості розвитку потенціалу сільського господарства. *Агросвіт*. 2024. № 8. С. 36–40.
2. Усага Н.В., Ксенофонтов М.М. Розвиток державно-приватного партнерства в агропромисловому виробництві та сільських територіях України. *Економіка та управління АПК*. 2022. № 1. С. 62–71.
3. Косач І.А. Концептуальні засади розробки стратегії розвитку державно-приватного партнерства в АПК України. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2018. № 1(13). С. 24–31.
4. Гордієнко Л.А. Фінансовий механізм державно-приватного партнерства в умовах післявоєнного відновлення України. *Review of transport economics and management*. 2022. № 7(23). С. 135–144.
5. Законом України «Про державно-приватне партнерство». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17#Text> (дата зверення: 11.11.2024).
6. Національний інститут стратегічних досліджень URL: <https://www.niss.gov.ua/doslidzhennya/regionalniy-rozvitok/osoblivosti-zastosuvannya-derzhavno-privatnogo-partnerstva-yak> (дата зверення: 11.12.2024).
7. Забаштанський М., Євтушенко Ю. Фінансовий механізм розвитку державно-приватного партнерства в Україні. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2023. № 2(34). С. 165–173
8. Швец А.І. Державно-приватне партнерство як інструмент післявоєнного відновлення та розвитку економіки України. *Інфраструктура ринку*. 2022. № 66. С. 83–86
9. Король М.М., Атаманчук В.В. Аналіз європейського досвіду організації зеленого туризму. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. № 6(2) С. 30–33.

References:

1. Karyi, O. I., & Baida, B. F. (2024). Osoblyvosti rozvytku potentsialu silskoho hospodarstva [Features of development of agricultural potential]. *Agrosvit*, vol. (8), pp 36–40.
2. Usata, N. V., & Ksenofontov, M. M. (2022). Rozvytok derzhavno-pryvatnoho partnerstva v ahropromyslovomu vyrobnytstvi ta silskykh terytoriiakh Ukrainy [Development of public-private partnership in agro-industrial production and rural areas of Ukraine]. *Ekonomika ta upravlinnia APK*, vol. (1), pp. 67–72/
3. Kosach, I. A. (2018). Konceptual'ni zasady rozrobky strategii' rozvytku derzhavno-pryvatnoho partnerstva v APK Ukrainy [Conceptual bases of development of strategy of development of publicprivate partnership in agrarian and industrial complex of Ukraine]. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnja*, vol. 1(13), pp. 24–31.
4. Hordiienko, L. A. (2022). Finansovyi mekhanizm derzhavno-pryvatnoho partnerstva v umovakh pisliavoiennoho vidnovlennia Ukrainy [Financial mechanism of public-private partnership in the conditions of post-war reconstruction of Ukraine]. *Review of transport economics and management*, vol. 7(23), pp. 135–144.
5. Zakon Ukrainy «Pro derzhavno-pryvatne partnerstvo» [The Law of Ukraine «On Public-Private Partnership»]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17#Text>. (accessed November 11, 2024).
6. Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen [National Institute for Strategic Studies]. Available at: <https://www.niss.gov.ua/doslidzhennya/regionalniy-rozvitok/osoblivosti-zastosuvannya-derzhavno-privatnogo-partnerstva-yak>. (accessed December 11, 2024).
7. Zabashtanskyi, M., & Yevtushenko, Yu. (2023). Finansovyi mekhanizm rozvytku derzhavno-pryvatnoho partnerstva v Ukraini [Financial mechanism for the development of public-private partnership in Ukraine]. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia*, vol. 2(34), pp. 165–173.
8. Shvets, A. I. (2022). Derzhavno-pryvatne partnerstvo yak instrument pisliavoiennoho vidnovlennia ta rozvytku ekonomiky Ukrainy [Public-private partnership as a tool for post-war economic recovery and development of Ukraine]. *Infrastruktura rynku*, vol. 66. pp. 83–86.
9. Korol, M. M., & Atamanchuk, V. V. (2016). Analiz yevropeiskoho dosvidu orhanizatsii zelenoho turyzmu [Analysis of the European experience of organizing green tourism]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*, vol. 6(2), pp. 30–33.